

Стилістичні особливості

**Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з природничих,
технічних та гуманітарних наук**

Галузь “Переклад”

Наукова робота на тему:

**СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ
ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ “ГОБІТ, АБО
МАНДРІВКА ЗА ІМЛИСТІ ГОРИ” ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА ТА
“МАТИЛЬДА” Р. ДАЛА)**

2022

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ I. Художній переклад як лінгвістична проблема	6
1.1. Сутність художнього перекладу та його характерні риси	6
1.2. Стилiстичні засоби художнього тексту	8
1.3. Види лексичних, граматичних та стилістичних трансформацій у художньому перекладі	11
Розділ II. Дослідження стилістичних особливостей перекладу англomовних художніх текстів українською мовою (на прикладі творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті Гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Роальда Дала)	15
2.1. Стилiстичні особливості творів Дж. Р. Р. Толкіна та Р. Дала	15
2.2. Аналіз перекладу стилістичних засобів у творах Дж. Р. Р. Толкіна та Р. Дала	18
Висновки	28
Список використаних джерел	30
Додатки	33

ВСТУП

Дослідження присвячене аналізу стилістичних особливостей перекладу англomовних художніх текстів на прикладі творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала. Переклад художньої літератури вимагає не тільки великої праці, а й таланту, тому що перекладачеві доводиться стикатися з проблемами збереження авторського стилю, лексико-граматичною специфікою та адекватною передачею змісту.

Актуальність дослідження зумовлена інтересом суспільства до англomовної художньої прози, зокрема її перекладу українською мовою. Основне завдання перекладача у цьому випадку – вміло зробити різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якомога точніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу при дотриманні відповідних норм мови перекладу. Особливої уваги заслуговують порівняння стилістичних особливостей перекладу, адже сучасні вимоги змушують перекладачів орієнтуватися у першу чергу на оптимальне відтворення стилістичних характеристик тексту.

Мета дослідження полягає у встановленні та порівнянні особливостей відтворення українською мовою стилістичних засобів у перекладі творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала.

Реалізація поставленої мети передбачає розв’язання низки конкретних **завдань**:

- 1) дослідити художній переклад та його характерні риси;
- 2) розглянути стилістичні засоби художнього тексту;
- 3) описати лексичні, граматичні та стилістичні трансформації при перекладі;
- 4) виявити стилістичні особливості перекладу творів Дж. Р. Р. Толкіна та Р. Дала;
- 5) здійснити аналіз перекладу використаних у творах стилістичних засобів.

Об'єктом дослідження є стилістичні засоби творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала та їхніх українських відповідників.

Предметом дослідження є особливості стратегії перекладачів у віднайдені перекладацьких трансформацій для відтворення стилістичних засобів в українських перекладах творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала.

Матеріалом дослідження стилістичних особливостей перекладу були художні прозові твори “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала.

У процесі роботи ми використовували низку **методів дослідження**, які допомогли комплексно проаналізувати стилістичні особливості англійської художньої прози та її переклад, зокрема такі:

- лінгвостилістичний аналіз;
- морфолого-синтаксичний аналіз;
- комплексний контрастивно-перекладознавчий аналіз;
- елементи трансформаційного аналізу;
- метод кількісних підрахунків

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у тому, що під час роботи було розкрито та набуло подальшого розвитку питання художнього перекладу, а також здійснено аналіз стилістичних особливостей перекладу творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати становлять внесок у розвиток теоретичних аспектів перекладознавства, зокрема жанрово-стилістичних теорій перекладу та контрастивної стилістики англійської та української мов. Результати порівняльного аналізу художнього перекладу відкривають перспективу для подібних досліджень передачі в перекладі стилістичних засобів на матеріалі цих та інших стилів та інших пар мов.

Практична цінність роботи визначається тим, що її результати можна застосовувати для розв'язання практичних проблем, пов'язаних з англо-українським перекладом, зокрема перекладом художніх текстів.

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та практичного), висновків, списку використаних джерел, що нараховує 36 позицій, та додатку. Загальний обсяг праці – 29 сторінок.

РОЗДІЛ І.

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Сутність художнього перекладу та його характерні риси

Художній переклад є найдавнішим і найскладнішим видом перекладу за комунікативною спрямованістю. Під час перекладу художнього твору перекладач виступає у ролі письменника та поета, співавтора твору.

“Художній переклад є видом художньої творчості, де оригінал виконує функцію, аналогічну тій, яку виконує для оригінальної творчості жива дійсність. Відповідно до свого світогляду перекладач відображає художню дійсність обраного ним твору в єдності форми та змісту” [11, с. 13].

Відзначимо, що, передусім, специфіка художнього твору проявляється у його естетичному впливі на читача. Як справедливо зауважив Г. Гачечиладзе, “художній переклад коливається між двома крайніми принципами: дослівно точний, але художньо неповноцінний переклад та художньо повноцінний, але далекий від оригіналу, вільний переклад” [6, с. 15].

Ю. М. Лотман стверджує, що художній текст є певною “моделлю світу” і є невіддільною частиною мови. Читачеві, що спирається на свої суб’єктивно підібрані коди при спробі дешифрування даних текстів, текст може здаватися спотвореним [18, с. 26]. Тому для правильної інтерпретації тексту перекладач не повинен спиратися на своє суб’єктивне бачення твору; він має враховувати мовну картину світу. Важливо передати ідею тексту однієї мовної картини світу так, щоб люди іншої мовної картини світу відчули те саме, що й носії мови-джерела.

Як відомо, даючи оцінку перекладу художнього тексту, ми, як правило, звертаємось до категорії якості перекладу, зміст якої розкривається через два основні поняття: адекватність перекладу та еквівалентність перекладу. Під адекватністю художнього перекладу розуміється вичерпне розуміння ідеї автора, яка виражена в оригінальному творі, передачі художньо-естетичної спрямованості тексту твору, оцінку можливих реакцій читача, які є

представниками тієї ж культури, що й автор твору [2, с. 142]. Ступінь подібності текстів оригіналу та перекладу один одному залежить від ступеня свободи, якою керується перекладач у процесі адаптації інформації вихідного тексту [20, с. 130]. Чим менше свободи у перекладача в процесі адаптації інформації тексту-оригіналу, тим вищий рівень подібності текстів оригіналу та перекладу.

Очевидно, що чим вищий ступінь свободи перекладача, тим далі текст перекладу стоїть від оригіналу, тим меншою мірою він відображає зміст та форму оригіналу, тим більше спотворене уявлення, яке отримує про оригінал читач [22, с. 55]. Для точнішої передачі ідеї автора перекладачеві потрібно абстрагуватися від себе, вивчити інші роботи цього автора, зрозуміти його стиль і постаратися донести до читача мови-перекладу те, що хотів донести до читачів автор.

Зазначимо, що мова – це відтворення історичних особливостей народу у сприйнятті та відображенні навколишнього світу. У мовному плані найяскравішою відмінністю саме художнього тексту є надзвичайно активне використання тропів і стилістичних висловлювань [7, с. 148]. Образне відображення навколишньої дійсності проявляється в наявності метафор, порівнянь, епітетів, уособлень, гіпербол, літот, метонімії та ін. Інакше кажучи, як слушно зазначає Ю. П. Солодуб: «Для текстів художніх творів важливіше не те, що повідомляється, а те, як саме це повідомляється» [24, с. 21].

Перекладачеві не варто забувати, що прагматична задача перекладу полягає також в комунікативному ефекті перекладеного тексту, який матиме безпосередній вплив на аудиторію. Цей ефект полягає в тому, що після прочитання перекладеного твору у читача має залишитись вся повнота відчуття літературного таланту автора оригінального тексту [17].

Ґрунтуючись на вищесказаному, можна дійти висновку, що поняття художнього перекладу передбачає творче перетворення літературного оригіналу у відповідності до літературних норм, за умови використання необхідних виразних можливостей мови перекладу, що відбуватиметься

паралельно з культурологічною трансформацією оригіналу і естетичною інформацією, що властива оригіналу. Саме такий підхід до художнього перекладу ми спостерігаємо в основі української традиції художнього перекладу.

1.2 Стилiстичнi засоби художнього тексту

Переклад стилістичних засобів нерідко викликає значні труднощі у перекладачів. Це пояснюється тим, що ці одиниці є яскравими, емоційно насиченими і дуже часто мають виражений національний характер. Стилiстичнi засоби належать до категорії образності, яка може бути віднесена до розряду міжмовних універсалій.

Образний компонент значення слова може мати відтінки, які досить складно вловити, але які мають велике значення в авторській картині світу [1, с. 27]. Необхідність збереження стилістичних засобів у перекладі буде, у першу чергу, залежати від характеру тексту оригіналу, від його належності до того чи іншого функціонального стилю. Художній твір є семантично, структурно і комунікативно завершеною єдністю.

Характерною рисою стилістичних засобів є бінарне протиставлення двох значень слова, одне з яких є прямим та, як правило, зафіксовано в словнику і не залежить від контексту, інше – контекстуальне, тобто може існувати лише у межах певного контексту. Наразі складно знайти єдину класифікацію усіх стилістичних засобів, проте ми спиратимемося на дослідження В. А. Кухаренко, яка виділяє такі основні групи [28, с. 87]:

1. Стилiстичнi засоби, що базуються на бінарному протиставленні лексичних значень незалежно від синтаксичної будови висловлювання – лексичні стилістичні засоби.

2. Стилiстичнi засоби, що базуються на бінарному протиставленні синтаксичних значень незалежно від їх семантичних значень – синтаксичні стилістичні засоби.

3. Стилiстичнi засоби, що базуються на бiнарному протиставленнi лексичних значень, якi супроводжуються фiксованою синтаксичною будовою висловлювання – лексико-синтаксичнi стилiстичнi засоби.

4. Стилiстичнi засоби, що базуються на протиставленнi значень фонологiчних лексичних та / або графiчних елементiв мови – графiчнi i фонетичнi стилiстичнi засоби.

Найбiльший iнтерес для нашого дослiдження становлять лексичнi стилiстичнi засоби, якi В. А. Кухаренко, у свою чергу, класифiкує вiдповiдно до природи лексичних значень, якi беруть участь у їх утвореннi [28, с. 89]:

1) Стилiстичнi засоби, що базуються на взаємодiї лексичного та номiнативного значень слова – антономазiя.

2) Стилiстичнi засоби, що базуються на взаємодiї двох лексичних значень слова – метафора, метонiмiя, персонiфiкацiя та iронiя.

3) Стилiстичнi засоби, що базуються на взаємодiї логiчного та емоцiйного значень слова – гiпербола, епiтет, оксюморон.

4) Стилiстичнi засоби, що базуються на взаємодiї незалежного та фразеологiчного значень або значень двох омонiмiв – зевгма, каламбур.

Як зазначає Т. А. Казакова, “найбiльш поширеною стилiстичною одиницею при перекладi художньої лiтератури є метафора” [10, с. 164]. На думку Т. А. Казакової, «пiд час комунiкацiї багато людей використовують асоцiацiї. У цьому i полягає основна проблема метафори» [9, с. 106].

На думку Я. I. Рецкера, можливо декiлька шляхiв передачi метафори у перекладi: еквiвалентна вiдповiднiсть, тобто вiдповiдник, який пiдходить; варiативна вiдповiднiсть; трансформацiя метафори, тобто повна заміна її основи та калькування (аналог у мовi перекладi) [23].

Для сучасного перекладознавства велике значення має традицiйне розмежування конвенцiональних (стертих, мовних) метафор i метафор авторських (креативних, мовних, iндивiдуальних). Залежно вiд приналежностi до першого або другого типу розрiзняються i способи їх перекладу. Так, при перекладi конвенцiональних метафор слiд прагнути до знаходження

загальноживаного аналога в мові перекладу, тоді як авторські метафори рекомендується перекладати максимально близько до оригіналу [29, с. 59].

Як зазначає Т.А.Казакова, «метонімія – це зміна будь-якого слова на інше на основі близького значення і асоціації об'єктів. На відміну від метафори, яка ґрунтується на схожості, метонімія виділяє об'єкт, за допомогою особливої характерної риси і висуває її на перший план» [10, с. 178].

Епітет розглядається як “словесний художній засіб, художнє образне означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття дії” [19]. За допомогою епітета мова стає більш яскравою і виразною. Одним словом, вираженим епітетом, можна точно передати не лише будь-яку інформацію про певний факт, але й викликати емоції цим же фактом. Відмінності епітетів полягають у силі переданих емоцій і в рівні вираженості тієї чи іншої характеристики.

Поряд з цим можна розмежувати епітети загальноживані, доступні і відомі кожному, і рідкісні, авторські, які зазвичай використовують письменники. Найпоширенішою структурою епітетів є “об'єкт + визначення”, яке зазвичай виражається різними частинами мови. Для визначення часто використовується прикметник.

Порівняння – стилістичний засіб, який «об'єднує і порівнює риси об'єктів, які знаходяться у безпосередньому зв'язку один з одним, причому значення образного порівняння виявляється не з самого слова, та від його відображення у вигляді іншого предмета» [4, с. 104].

Отже, у художньому тексті домінуючим типом інформації є естетична. Стилiстичні засоби служать основою для оформлення цього виду інформації. Виявлення в оригіналі стилістичних засобів, що є необхідною умовою емоційного і естетичного впливу на читача, стає для перекладача надзвичайно важливим. Однак механічне копіювання стилістичних засобів з оригіналу в перекладі і надмірне наслідування оригіналу не веде до досягнення необхідного комунікативного ефекту, більш того, воно може внести дисбаланс в стиль тексту.

Важливість вивчення перекладу стилістичних засобів обумовлена необхідністю адекватної передачі образності твору, а це часто викликає труднощі у перекладачів. Саме тому аби влучно та адекватно передати різноманітні стилістичні засоби перекладачі не рідко вдаються до використання перекладацьких трансформацій.

1.3 Види лексичних, граматичних та стилістичних трансформацій у художньому перекладі

У сучасній лінгвістиці трансформація як метод дослідження широко використовується поряд з прийомом моделювання. Під трансформацією розуміється будь-яке перетворення структури речення, словосполучення чи слова. Використання трансформацій засноване на визнанні того факту, що в мові існують подібні за змістом, або еквівалентні або тотожні за змістом, але структурно різні конструкції [15].

Дослідник Н. К. Гарбовський визначає трансформацію як «процес перекладу, у ході якого система смислів, укладена в мовних формах вихідного тексту, сприйнята і зрозуміла перекладачем у силу його компетентності, об'єкт трансформується природним чином внаслідок міжмовної асиметрії в більш-менш аналогічну систему смислів, що наділяється у форми мови перекладу» [5, с. 372].

Двома найвідомішими класифікаціями перекладацьких трансформацій є класифікації Л. С. Бархударова та Я. І. Рецкера. Я. І. Рецкер поділяв усі трансформації на лексичні та граматичні, ґрунтуючи свою типологію на розрізненні рівнів мовної системи. Перекладацькі трансформації розглядаються в перекладі як прийоми перекладу, які може використовувати перекладач у відтворенні різних текстів, у тих випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана в умовах певного контексту [13, с. 85].

У процесі перекладу не рідко виникають труднощі, пов'язані із збереженням і передачею стилістичних засобів. Залежно від характеру мовних

одиниць, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, перекладацькі трансформації можна поділити на лексичні, граматичні та стилістичні.

У перекладі художнього твору перекладач часто застосовує різного роду лексичні трансформації, які допомагають фактично уявити те, що хотів сказати автор, при цьому, не втрачаючи сенс тексту. Розглянемо їх детальніше.

Конкретизація значення – це лексична трансформація, за допомогою якої слово (термін), що має ширше значення в оригіналі замінюється словом (терміном) з вузкою семантикою. Оскільки для англійської мови є характерним використання великої кількості назв процесів, первинних та вторинних властивостей, слів із широкою семантичною основою, то їх переклад значною мірою залежить від конкретного їх значення [27, с. 41].

Генералізація – це лексична трансформація, яка є зворотною до конкретизації. З її допомогою відбувається заміна понять вузкого значення в англійській мові лексемами з ширшою семантикою в мові перекладу [16, с. 150]. Генералізація використовується з метою запобігання перевантаження текстовими реаліями, які можуть бути не знайомими українському читачеві, а отже дещо спрощує загальне розуміння. Рід замінюється видом, тоді як у випадку з конкретизацією все відбувається навпаки.

Модуляція – це лексична трансформація, при якій здійснюється заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці [23, с. 177]. Найчастіше значення співвіднесених слів в оригіналі і перекладі виявляються пов'язаними причинно-наслідковими відношеннями. При модуляції – логічному розвитку – семантична структура зазнає найбільших змін і може отримувати всі або майже всі нові компоненти.

Лексичну заміну називають одним із різновидів змістового розвитку, коли у перекладі англійське словосполучення або вираз перекладаємо українською мовою такими ж відповідниками стилістичного ряду, але з відмінним значенням.

Граматичні трансформації – це насамперед перебудова речення (зміна його структури) і різноманітні заміни – як синтаксичного, так і морфологічного рівнів. Граматичні трансформації широко використовуються під час перекладу. Багато в чому це зумовлено тим фактом, що речення в українській мові не збігається з англійським реченням за своєю структурою, адже воно має інший порядок слів, інший порядок розташування членів речення – головних та другорядних [26]. Ще однією причиною є те, що в українській мові, в порівнянні з англійською відсутні деякі граматичні категорії, наприклад, такі як артикль та герундій. Саме тому в процесі перекладу часто виникає потреба у граматичних трансформаціях та заміні одних частин мови іншими.

Аналізуючи структуру речення в українській мові, не можна не відзначити його повноту і розгорнутість, чого не можна сказати про англійську мову і ту стислість, яка властива англійським реченням.

Виходячи з цього, багато авторів виділяють 4 основні види граматичних трансформацій: транспозицію, граматичну заміну, додавання та вилучення [21].

Транспозиція – це зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення [3, с. 113].

У своїй науковій праці М. Зарицький визначає трансформацію додавання в перекладацькій практиці як «відновлення інформації, яка міститься в реченні, але фактично є в ньому відсутньою» [8].

Так, О. Кальниченко зазначає, що вилучення – це «прийом протилежний від прийому додавання. Перекладач опускає семантично надлишкові мовні одиниці при перекладі» [12]. Вживання вилучення у перекладі можливо тоді, коли лексичні елементи не є важливими у змістовому плані і можуть вважатися зайвими з позицій лексичних та синтаксичних особливостей цільової мови.

Граматична заміна – це граматична трансформація, при якій граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням [14, с. 213]. Заміні може піддаватися граматична

одиниця вихідної мови будь-якого рівня: словоформа, частина мови, член речення, речення певного типу тощо.

До стилістичних перекладацьких трансформацій належать: логізація, експресивація, модернізація та архаїзація.

Логізація – це спосіб перекладу шляхом заміни емоційно-експресивної або етномаркованої мовної одиниці стилістично нейтральним її відповідником у мові перекладу, що усуває або послаблює естетичну функцію першотвору [25, с. 32].

Експресивація – це спосіб перекладу шляхом заміни нейтральної одиниці її стилістично-маркованим відповідником у мові перекладу, що надає перекладу емоційно-експресивного забарвлення [25, с. 33].

Модернізація – це спосіб перекладу застарілих, архаїчних слів та висловів, а також слів-історизмів більш сучасними їхніми відповідниками, що послаблює естетичну функцію першотвору [25, с. 34].

Архаїзація – це спосіб перекладу сучасної загальноживаної лексики застарілими, архаїчними словами та висловами, а також словами історизмами для відтворення історичних реалій або надання мові перекладу необхідного стилістичного забарвлення [25, с. 35]

Перекладач повинен усвідомлювати, що застосування трансформацій на будь-якому рівні може вплинути на сприйняття тексту перекладу реципієнтом, що вказує на необхідність стежити за збереженням смислової структури речення, його контекстного оточення, експресивно-стилістичним забарвленням тексту та синтаксичною функцією речення.

Наостанок слід зазначити, що переклад з однієї мови на іншу є складним і трудомістким процесом, що викликає багато труднощів. Однак, досконале вивчення граматичного складу мов, в рамках яких здійснюється переклад, та використання описаних перекладацьких трансформацій допоможе уникнути багатьох проблем і зробити переклад більш точним та адекватним.

РОЗДІЛ II.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ “ГОБІТ, АБО МАНДРІВКА ЗА ІМЛИСТІ ГОРИ” ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА ТА “МАТИЛЬДА” Р. ДАЛА)

2.1. Стилiстичнi особливостi творiв Дж. Р. Р. Толкiна та Р. Дала

Матеріалом нашого дослідження стали два всесвітньо відомі твори англійської літератури.

Твір Р. Дала “Матильда” у перекладі В. Морозова оповідає про життя та пригоди обдарованої дівчинки на ім’я Матильда. Її батьки – обмежені люди, які не звертають уваги на дивовижні здібності дочки і не приділяють уваги ні її вихованню, ні розвитку, ні інтересам. Містер і місіс Вормвуд та їхній син Майкл сильно відрізняються від Матильди, вони краще дивитимуться телевизор, аніж прочитають книгу. Вони не розуміють її і часто погано ставляться до неї. Замість того, щоб засмучуватись, Матильда вирішує провчити свою сім’ю і змусити ставитися до неї з повагою.

Друга книга, аналіз якої ми виконали Дж. Р. Р. Толкіна “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори”. Сюжет “Гобіта...” значною мірою відображає зміни, що відбувалися в міру написання: на початку Більбо Злоткінс, заможний гобіт з неназваних земель десь на заході, несподівано для самого себе вирушає в подорож за драконовим золотом у компанії тринадцяти гномів і чарівника. На шляху вони зустрічаються з тролями, ельфами та гоблінами. Ближче до кінця з’ясовується, що багато конфліктів корінням сягають історії цього світу, художній простір розширюється, а кульмінацією стає масштабна битва — так звана “Битва п’яти воїнств” — елемент для жанру казки в цілому не характерний.

Розглянуті твори є зразками дитячої літератури, а отже містять в собі безліч різноманітних художніх засобів, адже завдяки художнім засобам можна якомога яскравіше та цікаво описати події та персонажів твору. Дж. Р. Р. Толкін

та Р. Дал знайшли особливий підхід до маленьких читачів своїх творів та зуміли створити такі літературні світи, які були би цікаві не лише малим, а й дорослим. Р. Дал та Дж. Толкін збагатили свої твори різноманітними матеформами, епітетати, гіперболами, порівняннями і тд, та саме вправність використання стилістичних засобів, а також захопливий сюжет та проникливі герої роблять ці твори особливими.

На сторінках роману-казки “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” та роману “Матильда” можна знайти такі художні засоби, як:

- *enimemi*:

*Now keep your **nasty mouth** shut so we can all watch this programme in peace* [32, p. 22].

Як відомо, батьки Матильди зневажливо та грубо ставляться до своєї доньки та часто використовують різкі та хамовиті вислови відносно неї. Присоромивши батька за шахрайськи спосіб заробітку грошей, Матильда відразу отримала ще одну образливу назву, так ніби не її батько займався протизаконним справами, а сама Матильда.

***Dark and drear** it looked, though there were patches of sunlight on its brown sides, and behind its shoulders the tips of snowpeaks gleamed* [33, c. 21]

Наступним зразком вдалого застосування стилістичного засобу є використання алітерації у вигляді епітетів “**dark**” та “**drear**”. Саме завдяки повтору приголосних **d** та **r**, непомітно для читача, створюється ефект чогось страшного, таємного та лихого, адже саме такою є гора Еребор, де мешкає дракон Смауг із захопленим золотом гномів.

- *метафори*:

Most children in Matilda's place would have burst into floods of tears [32, p. 37]

У цьому уривку *burst into floods of tears* є прикладом конвенційної метафори, адже вона закріпилася в літературному процесі обох мов. За змістом метафора є символічною, адже іменник *floods* є образом, який допомагає яскраво уявити ситуацію, описану в уривку.

[*Hobbits*] ...*laugh deep fruity laughs...*[33, с. 2]

Дж. Толкін поселив у своєму творі особливу расу маленьких чоловічків, надихнувшись різними фольклорними творами, у результаті чого виникла потреба якомога яскравіше описати цих жителів Середзем'я. Гобіти - маленькі на зріст, спокійні та домашні чоловічки, а отже їх сміх має викликати самі такі асоціації, створювати ілюзію, ніби їх сміх іде від самих маленьких гобітківських сердець та наповнений фруктами, які гобіти дуже любляли.

The father's face was beginning to go dark red [32, p. 51]

Наступний зразок ілюструє авторську метафору, адже вона віддзеркалює суб'єктивне авторське світосприйняття письменника та є характерною ідіостилю Р. Дала. За змістом метафора є гіперболічною, тому що людське обличчя не може набути червоного кольору. Також можемо спостерігати підсилюючий елемент **dark** в препозиції до прикметника **red**.

The father in particular became less cocky and unbearable for several days after receiving a dose of Matilda's magic medicine [32, p. 41]

Роальд Дал використовує метафору **magic medicine** на позначення різноманітних Матильдових витівок над батьками (наприклад, намазаний клеєм капелюх батька або ж схований у будинку папуга, якого батьки сприймають за привида), які, на її думку, мають провчити батьків, і змусити ставитися до неї з повагою.

- **гіперболи:**

Your daughter Vanessa, judging by what she's learnt this term, has no hearing-organs at all [32, p. 3]

У цьому уривку Р. Дал з очевидним перебільшенням описує неухважність та незацікавленість у навчанні дівчинки Ванесси, стверджуючи, що вона **has no hearing-organs at all**.

- **порівняння:**

When Mr Wormwood arrived back from the garage that evening his face was as dark as a thunder-cloud... [32, p. 34]

Описуючи одного із негативних героїв роману, Р. Дал порівнює обличчя

Містера Вормвуда із грозовою хмарою. Завдяки такому порівнянню читач здогадується, що у Матильдиного батька досить невдалий день та, очевидно, зіпсований настрій.

It had a perfectly round door like a porthole, painted green... [33, с. 1]

Наступним зразком порівняння є уривок з описом будівлі гобіта Більбо. Дж. Толкін за допомогою такого стилістичного засобу намагається якомога наочніше зобразити помешкання головного героя твору.

- **метонімію:**

The best rooms were all on the left-hand side (going in), for these were the only ones to have windows, deep-set round windows looking over his garden and meadows beyond, sloping down to the river [33, с. 1]

Метонімія передбачає перенесення значення слова на найменування іншого предмета. Дієслова *to look over* та *to slope* вживаються відносно людей, тому в даному контексті (дієслова вжиті відносно неживих істот) ми можемо спостерігати метонімію.

Отже, основними стилістичними засобами знайденими в творах є: епітети, метафори, гіперболи, метонімія та порівняння. Стилiстичні засоби є не тільки образною призмою, через яку сприймається світ, а й формують певне суб'єктивне ставлення до світу, яке зумовлює не тільки характер бачення світу, але і його відчуття. Висловлюючи денотативний зміст, стилістичні засоби художнього тексту формують його зміст і оцінку, висловлюючи суб'єктивне ставлення, вони надають змісту чуттєвий образ в тому числі і тональний.

2.2. Аналіз перекладу стилістичних засобів у творах Дж. Р. Р. Толкіна та Р. Дала

Як вже було зазначено в попередньому розділі, для адекватного та якісного перекладу необхідне застосування перекладацьких трансформацій. Розглянемо яких змін зазнає текст роману-казки “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” у перекладі українською, виконаного Олександром Мокровольським у 1985 році.

[*Hobbits*] ...*laugh deep fruity laughs* (especially after dinner, which they have twice a day when they can get it) [33, с. 2] – Сміються гобіти глибоким **оксамитовим сміхом**, надто коли пообідають добре, а пообідати вони примудряються двічі на день — звісно, коли є чим [31, с. 2].

У цьому прикладі перекладач вдається до лексичної заміни за схожою семантичною ознакою, адже замінює оригінальний вираз *deep fruity laugh* виразом **оксамитовий сміх**. Зважаючи на культурні відмінності англійців та українців для нас вираз «фруктовий сміх» не викликає жодних асоціацій і залишається незрозумілим. Перекладач знайшов відповідник в українській мові «оксамитовий сміх», який має значення «приємний, м'який», тобто переклад адаптований під читача.

There was a fearful mess in the room, and piles of unwashed crocks in the kitchen [33, с. 14] – В кімнаті панувало страшенне безладдя, а в кухні **височили гори немитого посуду** [31, с. 14].

Тут ми бачимо, що перекладач використовує конкретизацію (лексична трансформація) у поєднанні з додаванням (граматична трансформація) при описі безладу, який залишили після себе гості. Гіперболізований вираз *piles of unwashed crocks* при перекладі виглядає як **височили гори немитого посуду**, є додавання присудка *височили*, який опущено в оригіналі.

Dark and drear it looked, though there were patches of sunlight on its brown sides, and behind its shoulders the tips of snowpeaks gleamed [33, с. 21] – **На вигляд вона була понура й страшна, хоч подекуди на брунатних її схилах грало сонце і з-за її пліч визирали сліпучо-білі сніжні вершини** [31, с. 22].

У цьому прикладі перекладач вдається до конкретизації при описі гори, адже в оригіналі ми бачимо *brown sides*, у перекладі ж використано **брунатні схили**. На наш погляд, ця трансформація не виправдана, адже юному читачеві буде складно зрозуміти, що мав на увазі автор, дослівний переклад був би більш логічним у цьому випадку.

У першій частині речення перекладач вдається до граматичної трансформації – транспозиції, адже епітети з препозиції до іменника

потрапляють у постпозицію. Також є граматична заміна частини мови *looked* (дієслово) – **на вигляд** (іменник).

But cropping out of the ground, right in the path of the stream which looped itself about it, was a great rock, almost a hill of stone, like a last outpost of the distant mountains, or a huge piece cast miles into the plain by some giant among giants [33, с. 52] – Але в одному місці дороги їй заступав великий бескид, майже кам'яна круча. Той бескид неначе виростав із землі, й річка огинала його петлею; от ніби гори залишили вдалині серед рівнини свою сторожову вежу — чи якийсь велетень із велетнів докинув аж сюди, за багато миль, чималеньку скелю [31, с. 52].

У цьому прикладі ми бачимо вживання двох виразів з епітетами, які перекладаються за допомогою таких лексичних трансформацій як генералізація: *a great rock* – великий бескид та лексична заміна *a last outpost*– сторожова вежа.

При описі нори гобіта автор вдається до багатьох епітетів, аби деталізувати кожен елемент, перекладачеві довелося вдатися до декількох трансформацій у цьому уривку. По-перше, використано граматичну заміну та транспозицію епітета *a perfectly round door*, який у перекладі має вигляд **двері: круглі-круглісінькі**. Перекладач змінює поєднання прислівника з прикметником на прикметник, у якому є повтор та зменшено-пестлива конотація, які близькі для українського читача. Також змінено порядок слів.

It had a perfectly round door like a porthole, painted green, with a shiny yellow brass knob in the exact middle [33, с. 1] – До нори вели **двері: круглі-круглісінькі, мов ілюмінатор на кораблі, ще й пофарбовані в зелений колір. Якраз посередині на тих дверях сяяла кругла ручка з жовтої міді** [31, с. 1].

При перекладі порівняння *like a porthole* перекладач вживає додавання **мов ілюмінатор на кораблі**, аби юному читачеві було легко зрозуміти про що саме йде мова.

У другій частині речення, де описується ручка перекладач також вдається до транспозиції (адже обставина місця з кінця речення переміщена на початок)

та граматичної заміни епітетів *a shiny yellow brass knob* виразом *сяяла кругла ручка з жовтої міді*.

The best rooms were all on the left-hand side (going in), for these were the only ones to have windows, deep-set round windows looking over his garden and meadows beyond, sloping down to the river [33, с. 1] – *Найкращі кімнати були, звісно, ті, котрі з лівого боку (як увійдеш), адже тільки вони мали вікна, глибоко посажені круглі вікна, які дивилися на гобітів садочок та на луки, що потроху спускалися ген аж до самої річки* [31, с. 1].

У цьому прикладі ми можемо спостерігати дві граматичних трансформації: опущення та додавання. Опущення є у метонімічному виразі *deep-set round windows looking over* у перекладі *глибоко посажені круглі вікна, які дивилися*, ця трансформація виправдана, адже в українській мові значення виразу «дивитися на щось» не змінюється при застосуванні іншого прийменника, як це відбувається в англійській мові, порівняємо з виразом “looking for” (шукати).

У другому метонімічному виразі *meadows beyond, sloping down to the river* при перекладі з’являються додаткові лексеми *потрохи* та *ген аж до самої*, їх використання пов’язані з українською історичною культурою і є цілком прагматично обумовленими.

The lightning splinters on the peaks, and rocks shiver, and great crashes split the air and go rolling and tumbling into every cave and hollow; and the darkness is filled with overwhelming noise and sudden light [33, с. 27] – *Блискавка розбивається на скалки об вершини, скелі здригаються, оглушливий гуркіт грому розколює повітря і навпереверти розкочується скрізь, не минаючи жодної печери чи заглибини; раптові спалахи світла і громові удари без перепочинку розпанахують, товчуть чорну нітьму* [31, с. 27].

У цьому уривку перекладач вдається до додавання при перекладі виразу *the lightning splinters on the peaks* українською як *блискавка розбивається на скалки об вершини*, тобто метафора *блискавка розбивається на скалки* має додатковий елемент «скалки», який допомагає при візуалізації цього явища.

У другому виразі використано транспозицію (*the darkness is filled – товчуть чорну нітьму*, граматичну заміну та додавання (*sudden light – раптові спалахи світла*).

Наразі звернемося до трансформацій, які зустрічаються у перекладі книги Р. Дала “Матильда”.

...this tiny dark-haired person sitting there with her feet nowhere near touching the floor, totally absorbed in the wonderful adventures of Pip and old Miss Havisham... [32, p. 12] – *...крихітне чорняве створіння, що сиділо, навіть не торкаючись ногами підлоги, і вбирало в себе чудові пригоди Піпа та старої міс Гевішем...* [30, с. 10].

У цьому прикладі взаємодіють декілька лексичних трансформацій, зокрема при перекладі виразу *tiny dark-haired person* перекладач вдається до генералізації *крихітне чорняве створіння*, адже *person* – це лексема з вужчим значенням у порівнянні зі словом *створіння*. Епітети передано дослівно. Метафора *totally absorbed in the wonderful adventures* навпаки зазнала конкретизації при перекладі *вбирало в себе чудові пригоди*.

...the parents begin telling us about the brilliance of their own revolting offspring... [32, p. 3] – *...батьки починають розповідати про блискучі здібності своїх вуплодоків...* [30, с. 6].

У цьому прикладі ми можемо спостерігати лексичну трансформацію модуляцію, адже вираз *revolting offspring* у перекладі виглядає як *вуплодок*, тобто перекладач зберігає вихідну зневажливу конотацію, яка логічно виводиться із значення вихідної одиниці.

Now keep your nasty mouth shut so we can all watch this programme in peace [32, p. 22] – *Тримай свого брудного язика за зубами й не заважай нам спокійно дивитися тєлік* [30, с. 7].

У цьому реченні також є модуляція при перекладі метафори *nasty mouth* як *брудного язика*, адже перекладач використовує лише частину від цілого, також тут є лексична заміна нейтральної лексеми *this programme* просторічною *тєлік*.

...*small girls should be seen and not heard* [32, p. 7] – ...*маленькі дівчатка, бачте, повинні сидіти тихенько, як мишка* [30, с. 7].

Тут оригінальний стилістичний вираз *should be seen and not heard* у перекладі замінено виразом зі схожою конотацією *тихенько, як мишка*. Перекладач вдається до лексичної заміни задля збереження вихідного значення.

She wore heavy make-up and she had one of those unfortunate bulging figures where the flesh appears to be strapped in all around the body to prevent it from falling out [32, p. 23] – *Була вона густо намазюкана косметикою і мала неоковирно розбухлу фігуру – з тих, що, здається, стягнені пасками власної плоти, які не дають тілу остаточно розвалитися* [30, с. 14].

У цьому прикладі ми можемо спостерігати два стилістичних вирази. При перекладі першого – *wore heavy make-up* перекладач вдається до конкретизації, вживаючи зневажливу форму *густо намазюкана косметикою*, у випадку з другим метафоричним виразом *the flesh appears to be strapped in all around the body* В. Морозов вдається до лексичної заміни та транспозиції задля збереження вихідного образу *стягнені пасками власної плоти*.

Most children in Matilda's place would have burst into floods of tears [32, p. 37] – *Більшість дітей на Матильдиному місці вибухнули б морем сліз* [30, с. 20].

Стилістичний вираз *would have burst into floods of tears* адаптовано для українського читача і у перекладі звучить як *вибухнули б морем сліз*. Перекладач вдається до генералізації, адже обирає слово із більш широким значенням *floods* (*потоки*) – *море*.

The father's face was beginning to go dark red [32, p. 51] – *Батькове обличчя почало багровіти* [30, с. 34].

У цьому прикладі ми бачимо конкретизацію метафори *face was beginning to go dark red*, який у перекладі набув вигляду *обличчя почало багровіти*, адже прикметник *dark red* має значення «темно-червоний» і, як відомо, існує декілька відтінків цього кольору, В. Морозов обрав найбільш характерний для чоловіка, який виглядає розлючено.

It's a funny thing about mothers and fathers [32, p. 3] – *Але ж і кумедні ті мами й татусі* [30, с. 5].

У цьому прикладі ми спостерігаємо граматичну трансформацію – опущення. Оригінальний вираз *a funny thing* у перекладі замінено прикметником *кумедні*.

Even when their own child is the most disgusting little blister... [32, p. 3] – *Їхнє дитя часом нагадує найогидніший пухир* [30, с. 5].

Тут також є опущення, адже стилістичний вираз *the most disgusting little blister* у перекладі передано як *найогидніший пухир*. Перекладач опускає прикметник *little*, можливо, через те, що лексема *дитя* вже несе у собі семантику зменшеності. Проте варто зазначити, що у перекладі збережено порівняння дитини з пухирем.

The parents <...> called her a noisy chatterbox [32, p. 7] – *Проте батьки <...> обзивали її базікалом* [30, с. 7].

У цьому прикладі є характерна риса дівчинки, яка любила поговорити як *a noisy chatterbox*, у перекладі ми бачимо опущення прикметника *noisy* і лексичну заміну схожим за значенням епітетом *базікало*.

...they still think that he or she is wonderful [32, p. 3] – *...для них воно – чудове-пречудове* [30, с. 6].

У цьому прикладі епітет *wonderful* при перекладі підсилений задля надання більш яскравої емоційності і переданий сполукою *чудове-пречудове*, що є прикладом додавання.

It is a curious truth that grasshoppers have their hearing-organ in the sides of the abdomen. Your daughter Vanessa, judging by what she's learnt this term, has no hearing-organs at all [32, p. 3] – *Цікаво знати, що в коників-стрибунців органи слуху розташовані збоку на черевцях. А от у вашої дочки Ванесси, судячи з її цьогорічних здобутків, органи слуху відсутні взагалі* [30, с. 6].

Ці речення є яскравим прикладом гротеску, і при передачі гіперболи *has no hearing-organs at all* перекладач вдається до транспозиції *органи слуху*

відсутні взагалі, яка зумовлена різницею у синтаксичній структурі речень англійської та української мов.

Mr Wormwood was a small ratty-looking man whose front teeth stuck out underneath a thin ratty moustache [32, p. 19] – *Містер Вормвуд був щуроподібним коротуном зі щурячими вусиками, з-під яких стирчали зуби* [30, с. 6].

У цьому прикладі є ряд граматичних трансформацій. По-перше, транспозиція, адже порядок слів змінено: вираз *ratty moustache* з кінця речення перейшов у середину. По-друге, опущення епітетів *small, front* та *thin*, усі ці характеристики можна зрозуміти з контексту, наприклад *a small man* у перекладі *коротун* (лексична заміна).

When Mr Wormwood arrived back from the garage that evening his face was as dark as a thunder-cloud and somebody was clearly for the high-jump pretty soon [32, p. 34] – *Коли містер Вормвуд повернувся того вечора з гаража, його обличчя було темне, як грозова хмара, і хтось явно мав невдовзі потрапити йому під гарячу руку* [30, с. 19].

У цьому прикладі ми бачимо транспозицію виразу *somebody was clearly for the high-jump pretty soon*, якому у перекладі відповідає *хтось явно мав невдовзі потрапити йому під гарячу руку*, зміна порядку слів зумовлена стилістичними особливостями англійської та української мов. Порівняння *his face was as dark as a thunder-cloud* збережено при перекладі дослівно.

His face had turned grey [32, p. 41] – *Обличчя його посіріло* [30, с. 23].

Тут перекладач вдається одразу до двох граматичних трансформацій: опущення, що зумовлено різницею у граматичних засобах англійською та українською мов *had turned grey* у перекладі звучить як *посіріло*. Також тут є транспозиція *his face* змінено на *обличчя його*. Ця трансформація направлена на підсилення емоційного фону.

The father in particular became less cocky and unbearable for several days after receiving a dose of Matilda's magic medicine [32, p. 41] – *Скажімо, після*

отримання дози Матильдиних чудодійних ліків батько кілька днів був не такий зухвалий і нестерпний, як досі [30, с. 25].

Цей приклад також демонструє використання перекладачем транспозиції.

*In came Mr Wormwood in a loud check suit and a yellow tie. The appalling broad orange-and-green check of the jacket and trousers almost **blinded** the onlooker. He looked like a **low-grade bookmaker** dressed up for his daughter's wedding* [32, p. 46] – *І ось заходить містер Вормвуд у крикливому картатому костюмі та жовтій краватці. Великі огидні оранжево-зелені клітини його піджака та штанів аж очі сліпили. Він нагадував **третьосортного букмекера**, що вбрався на доччине весілля* [30, с. 25].

У цьому уривку автор використовує кілька стилістичних прийомів задля досягнення комічного ефекту, майже всі вони зберігаються у перекладі. Іронія автора будується на ситуативній обумовленості (батько Матильди, як завжди, виглядає зовсім невідповідно і безглуздо), а також на кумедному порівнянні: містер Вормвуд порівнюється з букмекером, який вбрався на весілля дочки. Тут ми спостерігаємо дві граматичні трансформації: як опущення, так і додавання. Перекладач вирішує прибрати лексему *onlooker*, і додає для посилення враження лексему *великі [огидні оранжево-зелені клітини]* (опущення та додавання відповідно). Використовуючи прийом лексичної заміни, В. Морозов перекладає *blinded* (осліплював) як *очі сліпили*. На жаль, перекладач замінив епітет *low-grade* (низькопробний) на *третьосортний*, який, на наш погляд, допоміг би юному читачеві краще зрозуміти причину використання цього порівняльного звороту.

Можна підсумувати, що перекладачі часто звертаються до лексичних та граматичних трансформацій при перекладі творів «Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори» Дж. Р. Р. Толкіна та «Матильда» Р. Дала. При перекладі «Матильди» Р. Дала у проаналізованих нами прикладах перекладачем використано 12 лексичних трансформацій та 16 граматичних трансформацій.

У творі «Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори» Дж. Р. Р. Толкіна лексичні трансформації при перекладі проаналізованих прикладів менш розповсюджені і

зустрічаються приблизно 6 разів. На відміну від лексичних, граматичні трансформації при перекладі проаналізованих нами прикладів зустрічаються частіше – 14 разів.

У цілому, перекладачі зуміли зберегти первісний задум оригінальних творів, створити необхідну атмосферу та настрій та вдало відтворити прагматичний потенціал стилістичних засобів за допомогою трансформацій.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження нам вдалося розглянути використання перекладацьких трансформацій у перекладі стилістичних засобів та їхній вплив на сприйняття художнього твору читачем.

Ми з'ясували, що художній текст – складний, підготовлений, нефіксований, цілісний об'єкт для обробки та перекладу. Визначили, що чим більшими свободами володіє перекладач – тим яскравіша відмінність оригіналу від перекладу.

Ми дослідили поняття «перекладацькі трансформації» та виділили різні підходи до їх класифікації. Встановили, що існують лексичні (конкретизація, генералізація, модуляція, лексична заміна), граматичні (транспозиція, граматична заміна, додавання, опущення) та стилістичні (логізація, експресивація, модернізація та архаїзація) трансформації.

Основними стилістичним засобами знайденими в творах є: епітети, метафори, гіперболи, метонімія та порівняння. Визначено, що у творах стилістичні засоби формують певне суб'єктивне ставлення до світу, яке зумовлює не тільки характер бачення світу, але і його відчуття.

Перекладачі часто звертаються до лексичних трансформацій при перекладі творів “Гобіт, або мандрівка за імлісті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала. При перекладі “Матильди” Р. Дала у проаналізованих нами прикладах перекладачем використано 12 лексичних трансформацій. Найбільш вживаними є лексична заміна (5) та конкретизація (3), трохи рідше зустрічаються генералізація (2) та модуляція (2). Такий розподіл зумовлений різницею між лексичним складом двох мов: англійської та української, а також безпосередньо складністю двох останніх трансформацій. У творі “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна лексичні трансформації при перекладі проаналізованих прикладів менш розповсюджені і зустрічаються приблизно 6 разів. Найбільш розповсюдженими з них є конкретизація (3),

зовсім відсутня у прикладах модуляція. У порівнянні з першим твором ми бачимо тяжіння перекладачів до конкретизації.

Граматичні трансформації займають вагоме місце при перекладі творів “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна та “Матильда” Р. Дала, зокрема. При перекладі “Матильди” Р. Дала у проаналізованих нами прикладах перекладачем використано 16 граматичних трансформацій. Найбільш вживаними є опущення (7) та транспозиція (6), найменш вживаними є додавання (2) та граматична заміна (1). Такий розподіл зумовлений граматичними особливостями двох мов: англійською та українською, адже вони мають різну структуру речення, а також відбувається адаптація тексту для юного читача, тому перекладач його максимально спрощує. У творі “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” Дж. Р. Р. Толкіна граматичні трансформації при перекладі проаналізованих прикладів зустрічаються 14 разів. Найбільш розповсюдженими з них є транспозиція (5) та додавання (5). Рідше вживається граматична заміна (3) та опущення (1). У порівнянні з першим твором ми бачимо різницю у використанні протиставних трансформацій додавання та опущення. Така частота вживання додавання перекладачем у другому творі зумовлена жанровою своєрідністю твору, адже він належить до жанру фентезі, тому потребує додаткових роз’яснень від перекладача.

У цілому, перекладачі зуміли зберегти первісний задум оригінальних творів, створити необхідну атмосферу та настрій та вдало відтворити прагматичний потенціал стилістичних засобів за допомогою лексичних та граматичних трансформацій.

Підсумовуючи проведений аналіз можемо відмітити, що стилістичні засоби різних мов мають одну основу, однак їх функціонування в мовленні відрізняється. Видно, що однакові прийоми мають різний ступінь розповсюдженості і мають різну питому вагу в стилістичній системі кожної мови, чим і пояснюється необхідність трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

І. Наукові праці

1. Акопова А. Образ и художественный перевод. Ереван: издательство Академии наук АрмССР, 1985. – 149 с.
2. Ахмедова С. Н. Особенности перевода художественных текстов. Филология и литературоведение. 2014. № 8. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://philology.snauka.ru/2014/08/888>
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Москва:Международные отношения, 2005. – 240 с.
4. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. М.: Изд-во АН АССР, 1963. – 251 с.
5. Гарбовский Н. К. Теория перевода. Москва:Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 544 с.
6. Гачечиладзе Г. Художественный перевод и литературные взаимосвязи. М.: Советский писатель, 1972. – 91 с.
7. Єфімов Л. П. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз: учбово-методичний посібник. Вінниця: Нова книга, 2004. – 240 с.
8. Зарицький М. С. Переклад : створення та редагування. К.: Парламентське видавництво, 2004. – 120 с.
9. Казакова О. А. Стилистика и литературное редактирование. Томск : Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – 116 с.
10. Казакова Т. А. Практические основы перевода. СПб.: Издательство Союз, 2008. – 320 с.
11. Казакова Т. А. Художественный перевод. Теория и практика: учебник. СПб.: ООО «Инъязиздат», 2006. – 544 с.
12. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Харків: Вид-во НУА, Ч. 1, 2017. – 64 с.
13. Клименко І. М. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою. Філологічні студії. 2012.

- Вип. 8. [Електронний ресурс] / І. М. Клименко, І. С. Зоренко; – Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/pdf/268531385.pdf>
14. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.
  15. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
  16. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / Віктор Вікторович Коптілов. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с.
  17. Кузенко Г. М. Вибір граматичного еквівалента при перекладі художньої літератури. [Електронний ресурс] / Г. М. Кузенко, О. С. Письменна; – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_NNM_2014/Philologia/6_169899.doc.htm
  18. Лотман Ю. М. Структура художественного текста // Об искусстве. Санкт-Петербург: Искусство, 2008. – С. 14–67.
  19. Мацько Л. Стилїстика української мови: Підручник / Л. Мацько, О. Сидоренко., 2003. – 462 с.
  20. Олікова М. О. Переклад як взаємодія двох культур. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. 2007. Т 2. № 1. – С. 141–144.
  21. Пиввуева Ю. В. Пособие по теории перевода (на английском материале). Москва: Филоматис, 2004. – 304 с.
  22. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
  23. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Москва: «Р.Валент», 2014. – 216 с.
  24. Солодуб Ю. П. Теория и практика художественного перевода : учеб. пособие для студ. лингв. фак. высш. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 304 с.
  25. Anderman G. M., Rogers M. Translation Today: Trends and Perspectives, Multilingual Matters, 2003, – 232 p.

26. Black E. Pragmatic Stylistics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. – 166 p.
27. Brownlie S. Distinguishing Some Approaches to Translation Research. The Issue of Interpretive Constraints. The Translator. 2003. Vol. 9(1). – P. 39–64.
28. Kukhareno V.A. A Book of Practice in Stylistics / V.A. Kukhareno. – Москва: Higher School, 1981. – 144 p.
29. Znamenskaya T. A. Stylistics of the English Language. Fundamentals of the Course. M.: URSS, 2005. – 208 p.

II. Джерела матеріалу дослідження

30. Дал Р. Матильда / пер. з англ. В. Морозов. К.: «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2006. – 109 с.
31. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори / пер. з англ. О. Мокровольський. К., 1985. – 135 с.
32. Dahl R. Matilda. Puffin Books. – 233 p.
33. Tolkien J. R. R. The Hobbit. – 138 p.

III. Довідкова література

34. Англо-український словник — English-Ukrainian Dictionary. Близько 120000 слів: у 2-х томах / Уклад. М. І. Балла. — Київ: Освіта, 1996. – 1464 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://linguisto.epizy.com/dict/en.php?i=1>
35. Англо-український словник: більше 100 000 слів (350 000 варіантів перекладу) /за ред. проф. Гороть Є. І. — Вінниця: Нова Книга, 2006. – 1700 с.
36. Longman Dictionary of Contemporary English. Pearson Education Ltd. 2001. – 1668 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

1	<p><i>...this tiny dark-haired person sitting there with her feet nowhere near touching the floor, totally absorbed in the wonderful adventures of Pip and old Miss Havisham...</i></p>	<p><i>...крихітне чорняве створіння, що сиділо, навіть не торкаючись ногами підлоги, і вбирало в себе чудові пригоди Піна та старої міс Гевішем...</i></p>
2	<p><i>...the parents begin telling us about the brilliance of their own revolting offspring...</i></p>	<p><i>...батьки починають розповідати про блискучі здібності своїх виплодків...</i></p>
3	<p><i>She wore heavy make-up and she had one of those unfortunate bulging figures where the flesh appears to be strapped in all around the body to prevent it from falling out</i></p>	<p><i>Була вона густо намазюкана косметикою і мала неоковирно розбухлу фігуру – з тих, що, здається, стягнені пасками власної плоти, які не дають тілу остаточно розвалитися</i></p>
4	<p><i>[Hobbits] ...laugh deep fruity laughs (especially after dinner, which they have twice a day when they can get it)</i></p>	<p><i>Сміються гобіти глибоким оксамитовим сміхом, надто коли пообідають добре, а пообідати вони примудряються двічі на день — звісно, коли є чим</i></p>
5	<p><i>There was a fearful mess in the room, and piles of unwashed crocks in the kitchen</i></p>	<p><i>В кімнаті панувало страшенне безладдя, а в кухні височили гори немитого посуду</i></p>

1	<i>...this tiny dark-haired person sitting there with her feet nowhere near touching the floor, totally absorbed in the wonderful adventures of Pip and old Miss Havisham...</i>	<i>...крихітне чорняве створіння, що сиділо, навіть не торкаючись ногами підлоги, і вбирало в себе чудові пригоди Піна та старої міс Гевішем...</i>
6	<i>Most children in Matilda's place would have burst into floods of tears</i>	<i>Більшість дітей на Матильдиному місці вибухнули б морем сліз</i>
7	<i>...small girls should be seen and not heard</i>	<i>...маленькі дівчатка, бачте, повинні сидіти тихенько, як мишка</i>
8	<i>Now keep your nasty mouth shut so we can all watch this programme in peace</i>	<i>Тримай свого брудного язика за зубами й не заважай нам спокійно дивитися телік</i>
9	<i>It's a funny thing about mothers and fathers.</i>	<i>Але ж і кумедні ті мами й татусі</i>
10	<i>Even when their own child is the most disgusting little blister...</i>	<i>Їхнє дитя часом нагадує найогидніший пухир</i>
11	<i>The parents <...> called her a noisy chatterbox</i>	<i>Проте батьки <...> обзивали її базікалом</i>
12	<i>Mr Wormwood was a small ratty-looking man whose front teeth stuck out underneath a thin ratty moustache</i>	<i>Містер Вормвуд був щуроподібним коротуном зі щурячими вусиками, з-під яких стирчали зуби</i>

1	<p><i>...this tiny dark-haired person sitting there with her feet nowhere near touching the floor, totally absorbed in the wonderful adventures of Pip and old Miss Havisham...</i></p>	<p><i>...крихітне чорняве створіння, що сиділо, навіть не торкаючись ногами підлоги, і вбирало в себе чудові пригоди Піна та старої міс Гевішем...</i></p>
13	<p><i>When Mr Wormwood arrived back from the garage that evening his face was as dark as a thunder-cloud and somebody was clearly for the high-jump pretty soon</i></p>	<p><i>Коли містер Вормвуд повернувся того вечора з гаража, його обличчя було темне, як грозова хмара, і хтось явно мав невдовзі потрапити йому під гарячу руку</i></p>
14	<p><i>The best rooms were all on the left-hand side (going in), for these were the only ones to have windows, deep-set round windows looking over his garden and meadows beyond, sloping down to the river</i></p>	<p><i>Найкращі кімнати були, звісно, ті, котрі з лівого боку (як увійдеш), адже тільки вони мали вікна, глибоко посажені круглі вікна, які дивилися на гобітів садочок та на луки, що потроху спускалися ген аж до самої річки</i></p>
15	<p><i>The lightning splinters on the peaks, and rocks shiver, and great crashes split the air and go rolling and tumbling into every cave and hollow; and the darkness is filled with overwhelming noise and sudden light</i></p>	<p><i>Блискавка розбивається на скалки об вершини, скелі здригаються, оглушливий гуркіт грому розколює повітря і навпереверти розкочується скрізь, не минаючи жодної печери чи заглибини; раптові спалахи світла і громові удари без перепочинку розпанахують, товчуть чорну нітьму</i></p>